

NOTA ERFGOED 2010-2013

Provinciale beleidsvisie en uitvoeringsagenda voor:

- monumenten;*
- archeologie;*
- cultuurhistorie*

Afdeling Ruimte
Programma Erfgoed
Vaststelling GS: 17 november 2009
Vaststelling PS:

Foto voorzijde: Deinum

Deinum Sjouke de Zee

*Wêr't in krúsfarder ieuwen lyn
Sa'n tsjeppe toer út tankb'rens makke,
Wêr 't geafolk yndertiid sa'n fleur
En wille op Sint-Jansdei smakke,
Wêr't Lidlums fjirde abt alear
It earste libbensljocht oanskôge,
Wêr't it Sint-Janspaad as in krâns
Om 't âlde doarpke hinne bôge,
Wêr't Sierksmastate en Feitsmahûs
Ienris as Fryske stinzen stiene,
Waans beamte en hôf, dóé grut en swiid,
Oan pronk fan 't gea sa'n bult tadiene,
Wêr't de âlde Middelsee ûnfoech
By riten 't hege bûtlân bûke,
En wêr't by 't Pypsterhôf, och hea,
Hiel lang in filde fûle spûke, -
Dêr skeinden se de Fryske grûn
Troch 't graven yn 'e fette ierde,
Dy't Gaasterlânske boeren doe
Ta fruchtjaan oer har lânen sprieden,
Dêr moast dy grize sipeltoer
It oansjen, hoe't doarpsgrûn belune,
Wêrtroch it minskdom fan dy tiid
Syn hechte en swide dregens hune.
Mar moedich stekt hy jit de kop
Omheech en laket om dy minsken
Dy 't gea bedoaren en foar grûn
Rju goedjild yn har bûse winsken*

Uit: In slach om'e tsjerke van D.A. Tamminga, 1980

Voorwoord

PM

Jannewietske de Vries

Inhoudsopgave

A. Beleidsvisie

1. Waarom provinciaal Erfgoedbeleid	3
2. Wat willen we bereiken	5
3. Wat gaan we daarvoor doen	5
4. Wat mag het kosten	6
5. Proces	7

B. Uitvoeringsagenda

1. Integratie van cultuurhistorische waarden in planvorming	9
2. Gebiedsgerichte projecten	11
3. Financiële ondersteuning restauratie, onderhoud en bouwhistorisch onderzoek monumenten	14
4. Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân	18
5. Deltaplan Fryske Tsjerken.	19
6. Voorlichting, onderzoek en bescherming archeologische waarden	20
7. Financieel ondersteunen van Steunfuncties	23
8. Stimuleren van erfgoededucatie	26
Bijlage 1: Relatie met andere provinciale beleidsvelden	28
Bijlage 2: Financieel overzicht	30

A. Beleidsvisie

Besluit

Kiezen voor het ontwikkelen van provinciaal erfgoedbeleid waarin we het volgende willen bereiken.

Behoud en ontwikkeling van Friese archeologische, monumentale, cultuurhistorische elementen, patronen en structuren door:

- integratie van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke plannen;
- koppelingen met gebiedsontwikkeling;
- het stimuleren van het particulier initiatief om in erfgoed te investeren;
- het leggen van verbindingen tussen cultuurhistorie en economie;
- het creëren van draagvlak en het vergroten van het publieksbereik van cultuurhistorische waarden.

1. Waarom provinciaal Erfgoedbeleid

Cultuurhistorische rijkdom

Fryslân kent een rijke en kenmerkende cultuurhistorie. In de landschappen, de steden en dorpen is een grote variatie aanwezig van herinneringen uit het verleden. De archeologische schatkamer herbergt bijna tweeduidend waardevolle terreinen zoals vuursteenvindplaatsen en terpen. Binnen het gebouwde erfgoed zien we een grote hoeveelheid karakteristieke bebouwing, waaronder 4000 rijksmonumenten en duizenden andere karakteristieke panden. De historische kerkgebouwen en boerderijen springen in het landschap het meest in het oog. Karakteristieke panden zijn vaak aanwezig in prachtige ensembles van stads- en dorpsbebouwing zoals in de 50 beschermde stads- en dorpsgezichten. Cultuurhistorische objecten en structuren zoals dijken, paden, houtwallen en vaarten geven het landschap een afwisselend en kenmerkend karakter.

Deze rijkdom geeft Fryslân karakter, identiteit en ruimtelijke kwaliteit. Dat is belangrijk voor de eigen inwoners maar ook voor bezoekers zoals toeristen.

Het behoud van deze rijkdom is niet vanzelfsprekend doordat instandhouding financieel vaak lastig is en erfgoed het bij ontwikkelingen nogal eens moet afleggen tegen andere belangen. Inzet voor behoud is daarom hard nodig. Daarbij hoeven ontwikkelingen niet alleen bedreigend te zijn. Ze geven ook kansen om erfgoed mee te ontwikkelen, te herstellen, nieuwe eigentijdse functies te geven of een inspiratiebron te zijn in een ontwerpopgave.

Maatschappelijke relevantie

Provinciale inzet op onze cultuurhistorische rijkdom vinden we allereerst maatschappelijke relevant vanwege een aantal betekenissen van het culturele erfgoed.

- *Frysk eigene*: De typisch Friese cultuurhistorie geeft de provincie haar eigen gezicht en vormt daarmee een onmiskenbaar onderdeel van wat het Frysk Eigene wordt genoemd. Het geeft identiteit aan ons gebied. Niet alleen vanwege de specifieke verschijningsvorm maar ook omdat het een deel is van het "Friese verhaal" vanaf de prehistorie tot nu.
- *Ruimtelijke kwaliteit*: De karakteristieke bebouwing, archeologische terreinen en oude cultuurhistorische elementen en structuren geven de ruimte onmiskenbaar kwaliteit. Een mooi Fryslân is daarom ook een cultuurhistorisch waardevol Fryslân.
- *Sociale betekenis*: eigen historische panden en plekken geven een bindend element aan gemeenschappen. Het is "iets van ons" en we identificeren ons er mee.
- *Economische waarde*: Erfgoed heeft ook economische betekenis: als vestigingsfactor voor het aantrekken van bedrijven en bewoners, als mogelijkheid voor bedrijven die zich willen profileren bv. door een karakteristiek pand en vanzelfsprekend ook om (cultuur)toeristen te verleiden tot een bezoek of een verblijf.
- *Intrinsieke waarde*: Dit betreft de zuiver eigenstandige waarde van ons culturele erfgoed dat het, vanwege de culturele en historische betekenis, verdient om bewaard te worden.

Er zijn verschillende actoren actief in het erfgoedveld: gemeenten, Rijk en diverse erfgoedinstellingen. Waarom zou de provincie erfgoedbeleid moeten ontwikkelen en welke rol en posi-

tie zou ze daarbij moeten kiezen?

Wettelijke taken.

Voor een aantal onderwerpen valt er weinig te kiezen, hiervoor is een wettelijke taak aanwezig. Dat betreft de adviestaken en bevoegdheden op grond van de Monumentenwet met betrekking tot archeologische en rijksmonumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten, het provinciaal archeologisch depot en de wettelijke taken op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Bij dit laatste vormt cultuurhistorie een onderdeel van “een goede ruimtelijke ordening”. De WRO geeft ons ook de bevoegdheid tot het aanwijzen van archeologische attentiegebieden.

Daarnaast heeft de provincie haar autonome bevoegdheid die ze kan inzetten.

De provincie kan verschil maken

Voor behoud en ontwikkeling van het cultureel erfgoed zien wij voor de provincie een belangrijke rol weggelegd. Kijkend naar onze taken in de ruimtelijke ordening, het toenemende gebiedsgerichte werken en de provinciale culturele hoofdstructuur, zien wij ons als cultuur- en gebiedsregisseur. Cultuurhistorie is het gebied waar cultuur en ruimte elkaar raken.

Voor het uitvoeren van erfgoedbeleid hebben wij een aantal instrumenten beschikbaar.

Dit betreft ten eerste het gebruik van de eerder genoemde *wettelijke bevoegdheden*. Verder kunnen *stimulerende maatregelen* voor particulieren, instellingen en gemeenten ingezet worden voor behoud en ontwikkeling. Tenslotte kan de provincie zelf het initiatief nemen voor plannen en projecten als *regisseur* van gebiedsontwikkeling en projecten. Onze rollen bestaan daarom samengevat uit reguleren, stimuleren en regisseren.

We zijn van mening dat de provincie met erfgoedbeleid een verschil kan maken.

We sluiten hierbij aan op het rapport van de commissie Lodders “Ruimte, Regie en Rekening” dat de provincies adviseert zich te concentreren op het ruimtelijk-economisch domein en cultuur en noemt daarbij specifiek het cultuurhistorisch erfgoed.

In het Coalitieakkoord en het Koersdocument hebben we opgenomen dat wij ons inzetten om het particuliere initiatief te stimuleren om te investeren in het onderhoud van het “Frysk eigene”, zoals de terpen, kerken, karakteristieke boerderijen en karakteristieke bebouwing in dorpskernen. Ook het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit, waar cultuurhistorie een onlosmakelijk onderdeel van is, is een kernpunt. Dit uitgangspunt heeft ook zijn vertaling gevonden in het Streekplan Fryslân 2007 en het Programma Ruimtelijke Kwaliteit.

Onze rol als gebiedsregisseur sluit ook aan op de door het Rijk gewenste gebiedsgerichte monumentenzorg in het kader van de Modernisering van de Monumentenwet.

Integraal erfgoed

Het erfgoedbeleid uit deze nota richt zich op het onroerende erfgoed. Het totale erfgoedpalet is breder. Hieronder vallen ook het roerende erfgoed (bv. museale collecties, archieven) en het immateriële erfgoed (bv. geschiedschrijving, tradities, volkskunst, literatuur, muziek).

De Cultuurnota “Finsters lepen” richt zich op dit roerende en immateriële Friese erfgoed.

Belangrijk is om de samenhang te zien. Wij willen de enorme rijkdom aan materieel en immaterieel erfgoed op een eenvoudige manier integraal toegankelijk en overzichtelijk te maken voor een breed publiek en verwerken tot één integrale visie op het “Verhaal van Fryslân”. Dit zal worden opgepakt in het kader van de Cultuurnota. Ook zal deze gezamenlijkheid worden verwerkt in het Programma Fryslân Culturele Hoofdstad 2018.

In bijlage 1 wordt op de relaties met andere provinciale beleidsvelden, nader ingegaan.

Nota Erfgoed 2005-2010

Provinciaal erfgoedbeleid is niet nieuw. De huidige Nota Erfgoed (deelnota archeologie en deelnota monumenten en cultuurhistorie) loopt eind 2009 af. De evaluatie hiervan geeft aan dat belangrijke effecten zijn bereikt. Door investeringen in restauraties, onderhoud, reconstructies en herbestedingen van monumenten en de ondersteuning van erfgoedinstellingen, is bijgedragen aan behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden. Door de doorontwikkeling van de zogenaamde Fryske Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE), de Cultuurhistorische Kaart en de opstelling van het Streekplan Fryslân 2007, zijn

cultuurhistorische waarden beter ingebed in de ruimtelijke plan- en besluitvorming. Ook is door cultuureducatie, cultuurtoerisme (Frysk Erfskip), het ontwikkelen van archeologische steunpunten, ondersteuning van archeologisch onderzoek en opgravingen, en de subsidiëring van publicaties en cultuureducatieve projecten, het publieksbereik van erfgoed vergroot. Gelet op deze effecten stellen wij voor de bovengenoemde activiteiten voor om deze al of niet aangepast voort te zetten. Waar deze aanpassing uit bestaat wordt aangegeven bij het betreffende onderdeel in het Uitvoeringsprogramma.

De in de Nota genoemde activiteiten met betrekking tot het restauratieopleidingsproject, Belvedère en Lancewad zijn intussen beëindigd.

Nieuwe accenten

Een aantal ingezette lijnen uit de vorige beleidsperiode willen wij de komende periode verder versterken. Dit betreft meer aandacht voor gebiedsgericht, ontwikkelingsgericht, maatschappelijk gericht en doelgericht handelen.

- *gebiedsgericht* omdat:
 - de kwaliteit van cultuurhistorische elementen wordt versterkt wanneer het wordt betrokken in de omgeving en het wordt geplaatst in de grotere samenhang van gebieden en structuren.
 - de kwaliteit van het totale gebied wordt versterkt door een integrale aanpak van de verschillende gebiedselementen, waaronder de cultuurhistorische.
- *ontwikkelingsgericht* omdat de beste garantie voor behoud van cultuurhistorische waarden een duurzaam gebruik is dat aansluit op veranderende maatschappelijke behoeften met respect voor deze waarden. Ook liggen er kansen om cultuurhistorie onderdeel te laten uitmaken van ontwikkelingsplanologie in de vorm van gebiedsontwikkeling.
- *maatschappelijk gericht* omdat met samenwerken de beste resultaten worden bereikt. Het Koersdocument gaat uit van “mei-inoar en foar elkoar”. Behoud en ontwikkeling van erfgoed is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van rijk, provincie, gemeenten, instellingen, marktpartijen, belangengroeperingen en burgers.
De uitdaging is ook om maatschappelijk draagvlak te creëren en te benutten voor behoud en ontwikkeling van aanwezige cultuurhistorische waarden.
- *doelgericht*: de provincie kan en wil zich niet richten op behoud en ontwikkeling van alle cultuurhistorische waarden. Kan niet, omdat hiervoor de middelen tekort schieten. Wil niet, vanwege het verschil in verantwoordelijkheden tussen de overheden en de maatschappelijke actoren. We gebruiken twee uitgangspunten:
 - inzetten op cultuurhistorische waarden van provinciaal belang;
 - inzetten op de meest kwetsbare categorieën.

2. Wat willen we bereiken

Behoud en ontwikkeling van Friese archeologische, monumentale, cultuurhistorische elementen, patronen en structuren door:

- a. integratie van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke plannen;
- b. koppelingen met gebiedsontwikkeling;
- c. het stimuleren van het particulier initiatief om in erfgoed te investeren;
- d. het leggen van verbindingen tussen cultuurhistorie en economie;
- e. het creëren van draagvlak en het vergroten van het publieksbereik van cultuurhistorische waarden ondermeer door erfgoededucatie.

Behoud en ontwikkeling van Friese archeologische, monumentale, cultuurhistorische elementen, patronen en structuren.

Wat we willen bereiken is een cultuurhistorisch waardevol Fryslan. We willen onze inspanningen vooral richten op die cultuurhistorische waarden, die wij van provinciaal belang achten. Erfgoed is daarmee ook een belangrijke onderlegger voor ruimtelijke kwaliteit.

We willen bereiken dat behoud en ontwikkeling hand in hand gaan. Enerzijds door de cultuurhistorische waarden van provinciaal belang te behouden en te beschermen. Dit is het

traditionele erfgoedbeleid. Anderzijds is behoud is het beste gewaarborgd wanneer het erfgoed betrokken wordt in ontwikkelingen en hierdoor kansen te benutten om erfgoed mee te ontwikkelen, te herstellen of nieuwe eigentijdse functies te geven of een inspiratiebron te zijn in een ontwerpogave. Erfgoed past zich zo aan, aan de veranderende maatschappelijke behoeften.

a. Integratie van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke plannen.

We willen als gebiedsregisseur cultuurhistorie inbedden in ruimtelijke plannen. Hiervoor gebruiken we onze instrumenten op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening met de Cultuurhistorische Kaart (waaronder Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra) en het Werkboek Landschap, Cultuurhistorie en Stedenbouw als basis.

b. Koppelingen met gebiedsontwikkeling.

Ook willen we koppelingen leggen met gebiedsontwikkeling zoals we die initiëren en stimuleren op grond van de Uitvoeringsagenda van het Streekplan Fryslân 2007, het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied Fryslân, Integrale Stedelijke Vernieuwing of in het kader van grote infrastructurele projecten.

c. Het stimuleren van het particulier initiatief om in erfgoed te investeren.

Behoud en ontwikkeling krijgen de beste kansen indien dit van onderop komt. Daarom vinden wij het ondersteunen van initiatieven van particulieren of de markt om te investeren in erfgoed belangrijk.

d. Het leggen van verbindingen tussen cultuurhistorie en economie.

Er liggen mogelijkheden om economie en cultuur aan elkaar te verbinden door ondermeer het bevorderen van cultuurtoerisme, erfgoed onderdeel te laten uitmaken van nieuwe ontwikkelingen en het zoeken naar nieuwe passende economische functies van monumenten.

e. Het creëren van draagvlak en het vergroten van het publieksbereik van cultuurhistorische waarden.

Voor het stimuleren van onderop is het belangrijk om maatschappelijk draagvlak te stimuleren en het publieksbereik van cultuurhistorische waarden te vergroten. We willen ook samenwerken met particulieren, instellingen en andere overheden.

3. Wat gaan we daarvoor doen

Wat we daarvoor gaan doen zijn 8 activiteiten waaraan verder uitvoering geven zal worden in de nota periode 2010 t/m 2013. Een aantal daarvan is een al dan niet gewijzigde voortzetting van al bestaande activiteiten, terwijl andere nieuw zijn. Het gaat om de volgende 8 activiteiten:

- Integratie van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke plannen (bestaand, gewijzigd);
- Gebiedsgerichte projecten (deels bestaand, deels nieuw);
- Subsidiering van restauratie, onderhoud en onderzoek van monumenten (bestaand, gewijzigd);
- Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân (bestaand);
- Deltaplan Fryske Tsjerken (nieuw);
- Voorlichting, onderzoek en bescherming van archeologische waarden (bestaand, gewijzigd);
- Financieel ondersteunen van steunfuncties (bestaand);
- Stimuleren van erfgoededucatie (bestaand);

Ten opzichte van de vorige nota staan de volgende activiteiten niet meer op de agenda: Belvedere en Lancewad.

De activiteiten zijn verder uitgewerkt in deel B, de Uitvoeringsagenda.

De activiteit cultuurtoerisme (Frysk Erfskip) komt niet zelfstandig terug in de uitvoeringsagenda. Een deel ervan, de begeleiding van de archeologische steunpunten, wordt ondergebracht onder de activiteit “Voorlichting, onderzoek en bescherming van archeologische waarden”. Wij kiezen er voor om cultuurtoerisme in projectverband te ondersteunen via de bestaande budgetten zoals het provinciaal MeerjarenPlan (pMJP) Inrichting Landelijk Gebied, Fryslân Topattracties, bezinningstoerisme en de marketing van cultuurtoerisme via het budget voor Fryslân Marketing. Het te verminderen deel van het structurele budget uit de begroting € 45.000 is ingezet voor het structurele budget van de Monumentenwacht (budgetinstelling). Hierdoor kan de ondersteuning van de Monumentenwacht op het huidige niveau blijven omdat op grond van de vorige nota een deel van de budgetsubsidie (€ 60.000) uit incidentele middelen bestonden die per 1-1-2010 komen te vervallen. Ook de andere budgetinstellingen worden voor veruit het grootste deel uit de structurele middelen gedekt

4. Wat mag het kosten

Wat we gaan doen hebben we in een concreet uitvoeringsprogramma vertaald. Per activiteit zijn de kosten weergegeven. Een overzicht van de kosten staat in bijlage 2.

De totale kosten bedragen € 2.678.000,-- per jaar.

Op de provinciale begroting staan structurele middelen en gedecentraliseerde rijksmiddelen. In totaal een bedrag van 1.218.000 euro. Dit wordt hoofdzakelijk ingezet voor de vier budgetinstellingen, cultuurtoerisme, bouwhistorisch onderzoek en de wettelijke taken voor archeologie (o.a. depotfunctie). Daarnaast is er een beperkt, structureel budget beschikbaar voor restauraties en onderhoud van monumenten.

Naast de genoemde structurele middelen is er in de begroting 2010 (evenals in de Kaderbrief 2010) aanvullend daarop een tijdelijk budget van 1.460.000 euro per jaar opgenomen.

Ten opzichte van de beschikbare middelen in de periode 2005 – 2009 is dat een stijging van (nieuw 2.678.000 – oud 2.580.000) = € 98.000,-- per jaar. Hiervan zijn € 68.000,-- extra gedecentraliseerde rijksmiddelen voor het Steunpunt monumentenzorg. Verder is het van belang te betrekken dat de extra inzet voor het Deltaplan Fryske Tsjerken hier onderdeel van uitmaakt. Voor deze activiteit is een bedrag geraamd van bijna € 900.000,-- per jaar. Dit betekent dat de extra inspanning voor het Deltaplan nagenoeg geheel binnen de bestaande middelen voor erfgoed uitgevoerd kan worden. Zonder dit deltaplan zou er sprake zijn geweest van verlaging van het budget voor erfgoed.

	2010	2011	2012	2013
Structureel in begroting	1.218	1.218	1.218	1.218
Tijdelijk in begroting	1.460	1.460	1.460	1.460
totaal	2.678	2.678	2.678	2.678

5. Proces

De planning is er op gericht om Provinciale Staten op 10 februari 2010 de Nota Erfgoed te laten vaststellen zodat zo spoedig mogelijk in 2010 de uitvoering van start kan gaan. De ontwerp-nota wordt aan GS aangeboden voor de vergadering van 17 november 2009.

Evaluatie bestaand beleid

Het proces is begonnen met een evaluatie van de huidige Nota Erfgoed. Hiervoor is het document “Evaluatie Nota Erfgoed 2005-2010” opgesteld.

Externe oriëntatie

Er is overleg gevoerd met het erfgoedveld ondermeer met het Platform Fryske Monuminte-Organisaasjes. In november kunnen er nog schriftelijke reacties worden toegestuurd. Behandeling door de Provinciale Kommisje Kritebelied vindt op 10 december 2009 plaats. De resultaten van het externe overleg worden hierna aan Gedeputeerde Staten aangeboden. Provinciale Staten worden over deze resultaten geïnformeerd.

Communicatie

Belangrijke momenten voor externe communicatie over het werkplan betreffen de vaststelling door Gedeputeerde Staten en de behandeling in de Staten(commissies). Op deze momenten zal de pers actief worden benaderd met een persverklaring. Van de provinciale website dient het onderdeel Erfgoed te worden geactualiseerd

B Uitvoeringsagenda

Op basis van de beleidsvisie willen we de volgende acties uitvoeren.

1. Integratie van cultuurhistorische waarden in ruimtelijke planvorming.

Besluit:

Het integreren van cultuurhistorie in planvorming wordt gestimuleerd en gereguleerd door:

- a. de Cultuurhistorische Kaart (CHK), waarin na waardering de cultuurhistorische waarden van provinciaal belang zijn benoemd;
- b. het Werkboek Landschap, Cultuurhistorie en Stedenbouw waarin de kernkwaliteiten van gebieden zijn benoemd;
- c. het verankeren van cultuurhistorie in provinciale plannen.

Kosten en dekking:

€ 25.000,-- jaarlijks beschikbaar stellen aan incidentele middelen voor onderhoud en beheer CHK.

Voor het overige zijn geen aanvullende middelen nodig.

Toelichting

We willen als gebiedsregisseur cultuurhistorie inbedden in ruimtelijke plannen. Hiervoor gebruiken we onze instrumenten op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening met de Cultuurhistorische Kaart (waaronder Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra) en het Werkboek Landschap, Cultuurhistorie en Stedenbouw als basis.

We willen van onze wettelijke bevoegdheden gebruik maken om cultuurhistorische waarden die van provinciaal belang zijn te verankeren in het ruimtelijk beleid. De provincie heeft hiervoor op basis van de Wet op de Ruimtelijke Ordening 2 instrumenten: de structuurvisie en de verordening. Dit zijn zelfstandige trajecten en maken geen deel uit van deze nota.

Cultuurhistorie zal een plek in de op te stellen ruimtelijke verordening krijgen. Basis is voorlopig het Streekplan Fryslân 2007 dat als een structuurvisie in de zin van de nieuwe WRO geldt. Cultuurhistorie is één van de hoofdstukken uit het streekplan. Over de wijze waarop cultuurhistorie in de verordening wordt opgenomen zal in 2009 een voorstel komen.

Op grond van het streekplan dient specifiek voor cultuurhistorie een streekplanuitwerking, dus een specifieke structuurvisie voor cultuurhistorie opgesteld te worden. Deze structuurvisie kan worden opgesteld na de verdieping en waardering van de CHK en de opstelling van het Werkboek Landschap, Cultuurhistorie en Stedenbouw in 2010. Met de waardering wordt nader aangegeven welke onderdelen van provinciaal belang zijn.

Het doel is om cultuurhistorische waarden in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming te betrekken. Het inschakelen van het provinciale ruimtelijke kwaliteitsteam biedt richting gemeenten en planontwikkelaars een mogelijkheid voor vooroverleg en ondersteuning.

Deze nota voorziet in de volgende acties.

a/b. Cultuurhistorische Kaart (CHK) en Werkboek Landschap, Cultuurhistorie en Stedenbouw.

Voor een goede integratie van cultuurhistorie in ruimtelijke plannen is informatie over aanwezige cultuurhistorische waarden in de provincie essentieel. In de vorige beleidsperiode is de CHK verder ontwikkeld en verdiept binnen de "lagen" aardkunde, archeologie (FAMKE) historische geografie en bouwhistorie. De waarde van de CHK als beleidsinstrument is versterkt door het Streekplan Fryslân 2007. Cultuurhistorie is één van de hoofdstukken uit het streekplan dat onder de nieuwe wet de functie van structuurvisie heeft. Gemeenten dienen op grond van het streekplan in de planvorming rekening te houden met cultuurhistorische waarden. De cultuurhistorische kaart is daarbij de eerste informatiebron en beoordelingskader. Daarnaast vormt het een inspiratiebron voor ruimtelijk ontwerp.

Na de verdieping en de waardering die in 2010 wordt afgerond zijn de cultuurhistorische waarden van provinciaal belang aangegeven. Hierna ligt het accent op onderhoud, be-

heer en presentatie.

Een onderdeel van de CHK betreft de Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE). Onder actiepunten 7 wordt hierop nader ingegaan.

In het Streekplan Fryslân 2007 is opgenomen (blz. 133), dat op basis van de gewaardeerde CHK in een streekplanuitwerking de beleidsmatige betekenis van de waardering bepaald zal worden. Daarnaast staat in het streekplan 2007 (blz. 118) opgenomen dat in het kader van de uitvoering van het streekplan de kernkwaliteiten van de hoofdlandschapsstypen nader onderscheiden en nader benoemd zullen worden.

In de loop van deze beide werkprocessen is besloten om de gebiedsgerichte waardering van de CHK samen te voegen met het opstellen van het Werkboek Landschap. Deze integratie van werkzaamheden vanuit de sporen erfgoed en landschap heeft als voordeel dat er een eenduidig beeld en eenduidig begrippenkader gepresenteerd kan worden van de onderliggende waarden van ruimtelijke kwaliteit.

Anderzijds heeft deze integratie voor enige vertraging gezorgd. Begin 2010 verschijnt het eerste proef- kaartblad voor Zuid Oost Fryslân.

Naast het werkplan zal de Cultuurhistorische Kaart ook op categorie-niveau worden gewaardeerd.

Dit werkboek zal voor een ieder die initiatieven neemt in de fysieke ruimte een belangrijk hulpmiddel zijn om te bepalen met welke waarden rekening gehouden moet worden en hoe daarmee omgegaan kan worden.

c. *Cultuurhistorie verankeren in provinciale plannen.*

Cultuurhistorische waarden dienen in de eigen provinciale plannen te zijn verwerkt zoals bv. integrale gebiedsontwikkeling, infrastructurele projecten of het Friese Merenproject.. Het doel is om cultuurhistorische waarden in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming te betrekken. Het raadplegen van de CHK en het inschakelen van het ruimtelijke kwaliteitsteam is hierbij van belang. Op integrale gebiedsontwikkeling wordt nader ingegaan op actiepunten 2: gebiedsgerichte projecten.

2. Gebiedsgerichte projecten

Besluit:

- a. Cultuurhistorie inbedden in provinciale integrale gebiedsplannen.
- b. Gebiedsgerichte ondersteuning voor projecten en activiteiten met betrekking tot objecten, structuren en kwaliteiten van provinciaal belang.
- c. Initiëren van gebiedsgerichte erfgoedprojecten;
- d. Opstarten Terpenproject met als belangrijkste onderdelen onderzoek, aankoop en beheer van terpen en voorlichting.

Kosten en dekking:

Behoudens het Terpenproject zijn er geen aanvullende middelen nodig. Dekking vindt plaats binnen het pMJP. Voor het doel Erfgoed is nog ongeveer € 900.000,-- beschikbaar en ongeveer € 675.000,-- voor het doel archeologie.

Voor het Terpenproject in 2010 225.000 en tussen 2011 en 2013 € 195.000 jaarlijks aan incidentele middelen beschikbaar stellen en dit toevoegen aan het doel archeologie binnen het pMJP..

Toelichting

Met gebiedsgericht werken kunnen, via een samenhangende inzet van meerdere beleidsinstrumenten, (financiële) verevening, samenwerking met betrokkenen in de streek en op basis van maatwerk per gebied, win-win situaties en integrale oplossingen worden bereikt. Door een integrale aanpak wordt de kwaliteit van cultuurhistorische elementen versterkt wanneer het wordt betrokken in de omgeving en het wordt geplaatst in de grotere samenhang van gebieden en structuren. Gebiedsgericht werken biedt mogelijkheden om erfgoedmiddelen te combineren met andere middelen zodat er per saldo meer kan worden bereikt.

De volgende acties worden voorgesteld.

a. Cultuurhistorie inbedden in provinciale integrale gebiedsplannen.

We willen met erfgoed inspelen op onze toenemende activiteiten in gebiedsgerichte projecten. De ontwikkeling van gebiedsplannen is al langere tijd bij de provincie gaande, waarbij sectoraal beleid gaande weg is vervangen door integraal en ontwikkelingsgericht regionaal omgevingsbeleid. Cultuurhistorisch erfgoed, heeft daarbij raakvlakken met ruimtelijke ordening, landschap en ruimtelijke kwaliteit en vormt in die zin onderdeel van het integrale omgevingsbeleid. Voorbeelden zijn Leeuwarden Zuidwest (Nieuw Stroomland), Glastuinbouwgebied rond Sexbierum, Noordwest Fryslân, Noodoost Fryslân, Centrale As en de N381.

b. Gebiedsgerichte ondersteuning voor projecten en activiteiten met betrekking tot objecten, structuren en kwaliteiten van provinciaal belang.

De gebiedsgerichte subsidieregeling voor projecten en activiteiten voor de doelen Erfgoed en Archeologie worden uitgevoerd in het provinciaal MeerjarenPlan (pMJP) Inrichting Landelijk Gebied. Provincie, Rijk en Europa stellen middelen beschikbaar om hun beleid voor het landelijk gebied tot uitvoering te brengen. Daarvoor hebben zij in het provinciaal Meerjarenprogramma Inrichting Landelijk Gebied concrete doelen uitgewerkt die zij in de periode 2007-2013 willen bereiken via een gebiedsgerichte aanpak.

In 2006 is het onderdeel projecten en activiteiten van de subsidieregeling monumenten en cultuurhistorie zoals die in de nota erfgoed 2005 – 2009 zat, ondergebracht in het pMJP. Daarnaast zijn er nog andere geldstromen (POP-middelen) vanuit het pMJP tot 2013 beschikbaar voor het realiseren van erfgoed-doelen.

De gelden in het pMJP zijn aanvullend op de budgetten voor de Nota Erfgoed. Tot 2013 is voor het doel Erfgoed nog ongeveer € 900.000,-- beschikbaar en voor het doel Archeologie nog ongeveer € 775.000,--.

Voor de uitvoering van het pMJP is Plattelânsprojekten van belang. Het initieert, stimuleert

en ontwikkelt initiatieven voor projecten ter behoud en verbetering van de kwaliteiten van het platteland en voor de optimale besteding van de beschikbare subsidiebudgetten. Draagvlak en samenwerking tussen inwoners, organisaties en overheden wordt bevorderd. Plattelandsprojecten wordt gekenmerkt door een gebiedsgerichte aanpak waarbij de provincie is verdeeld in 5 gebieden met een eigen gebiedsplatform en gebiedsorganisatie.

De opzet past heel goed bij de doelen van het college om het particuliere initiatief te ondersteunen en ontwikkelingsgericht en gebiedsgericht te werken.

Particulieren kunnen subsidies aanvragen voor projecten en activiteiten die passen binnen de gestelde doelen.

Deze nota geeft het beleidsmatige kader voor het pMJP met betrekking tot de doelen Erfgoed en Archeologie.

Voor het doel archeologie wordt verwezen naar actiepoint 6.

Het doel Erfgoed betreft een subsidieregeling voor projecten en activiteiten die geen verband houden met restauratie, onderhoud of bouwhistorisch onderzoek. Voor dit laatste is de subsidieregeling van actiepoint 3 voor bedoeld.

Het kan gaan om:

- fysieke projecten zoals reconstructie van objecten, complexen van objecten of structuren, herbestemming van gebouwen en een projectmatige aanpak van landschapselementen zoals bijv. dijken of terpen.
- procesmatige projecten, zoals projecten gericht op de versterking van cultuurhistorische waarden in de ruimtelijk ordening, projecten op het terrein van erfgoededucatie, symposia en congressen
- concrete projecten, zoals boeken en voorlichtingsmateriaal.

Omdat het budget zijn beperkingen kent, kan het nodig zijn dat gedurende de notaperiode er herprioritering binnen deze doelen nodig is.

Belangrijk is de keuze waarop de inspanningen zich richten. Hoe meer focus, hoe meer effect. Het criterium "provinciaal belang" is daarbij relevant. In de (gewaardeerde) Cultuur Historische Kaart worden de elementen en structuren aangegeven die van provinciaal belang worden geacht. Het Werkboek Landschap, Cultuurhistorie en Stedenbouw, geeft per landschapseenheid aan wat de kernkwaliteiten zijn die van provinciaal belang worden geacht. Wij stellen daarom voor deze stimuleringsregeling aangepast voort te zetten waarbij de regeling zich richt op die elementen en structuren die binnen de Cultuurhistorische Kaart en het Werkboek Landschap, Cultuurhistorie en Stedenbouw, van provinciaal belang worden aangemerkt.

In afwijking van de vorige notaperiode willen we geen reconstructie indien een deel van de ontwikkelingsgeschiedenis teniet wordt gedaan. Een voorbeeld is het reconstrueren van een windmolen. Hierdoor wordt in sommige gevallen de historische overgang van windbemaling naar motorbemaling teniet gedaan. Ook deze overgang heeft cultuurhistorische betekenis en willen we in stand houden.

Bovengenoemde voorstellen maken een aanpassing van de kadersubsidieverordening van het pMJP noodzakelijk. Dit kan plaatsvinden na de waardering van de Cultuurhistorische Kaart en de vaststelling van het Werkboek.

c. Initiëren van gebiedsgerichte erfgoedprojecten

Naast de integrale gebiedsprojecten genoemd onder actiepoint 1, willen we specifieke gebiedsgerichte erfgoedprojecten opstarten of begeleiden. Belangrijk hierbij is om in het gebied partners te zoeken zoals gemeenten, lokale erfgoedinstellingen, natuur- en landschapsbeheerders of particulieren. Een voorbeeld van een dergelijk project is de Friese Waterlinie dat door Plattelânsprojekten Zuidoost Fryslân wordt begeleid.

Een ander interessant voorbeeld is het project Markante Panden dat door Plattelandsprojecten Mid Fryslan is gestart. Hierin worden nieuwe functies gegeven voor karakteristieke bebouwing zoals bv. dorpscafe's of industrieel erfgoed. Onderzocht zal worden of dit ook in de andere gebieden of provinciebreed kan worden opgezet. Ondermeer is voor de financiering

dekking van de “onrendabele top” van belang. Een interessante mogelijkheid is het opzetten van een self-revolving fund. De organisatie SDB werkt met een dergelijke constructie voor aankoop, verkoop en exploitatie van karakteristieke panden.

Andere denkbare thema's zijn een projectmatige aanpak van cultuurhistorische elementen en structuren zoals bv. dijken of pingo's, of bijzondere gebieden zoals de landgoederen bij Beetsterzwaag.

We willen onderzoeken of de inzet van erfgoedmiddelen gebiedsgericht gebundeld kan worden met andere initiatieven van de provincie zoals bv. ISV of projecten binnen de andere doelen van het pMJP.

Financiering van deze projecten kan plaatsvinden binnen de budgetten van het pMJP. Een speciaal gebiedsgericht project dat wij willen opstarten is het Terpenproject.

d. Opstarten Terpenproject.

Het terpengebied is binnen de provincie één van de meest karakteristieke gebieden en is van nationale en internationale betekenis. De terpen vormen één van de iconen uit het Friese Erfgoed. Daarnaast is het ook één van de meest kwetsbare categorieën. De onbebouwde terpen, gaan gestaag in kwaliteit achteruit door bv. ploegen en uitdroging. Dit geldt ook voor de wettelijke (archeologische monumenten) en planologisch (via bestemmingsplan) beschermde terpen. Ploegen valt over het algemeen onder normaal agrarisch gebruik en is als zodanig toegestaan. Als er niet ingegrepen wordt zullen belangrijke archeologische waarden verdwijnen. Het coalitieakkoord noemt de terpen als één van de belangrijkste categorieën van het Friese Erfgoed. Het doel van het terpenproject is behoud en ontwikkeling van de terpen voor het Friese Erfgoed. In het project zal ingezet worden op onderzoek, bescherming en voorlichting.

De volgende acties worden voorgesteld.

- *onderzoek*
De belangrijkste terpen worden geselecteerd na onderzoek en waardering.
- *bescherming: aankoop en beheer via beheersovereenkomsten.*
Duurzaam beheer van deze terreinen is mogelijk door op basis van vrijwilligheid afspraken te maken met de gebruiker. Te denken valt aan subsidiëren van aangepast gebruik tot en met de aankoop van de meest waardevolle en kwetsbare terpen. Dit in samenwerking met andere partijen zoals gemeenten, het Fryske Gea en de Dienst Landelijk Gebied.
De uitvoering van de aankoop kan geschieden in het kader van het pMJP voor het doel archeologie. Hiervoor is op dit moment een beperkt budget beschikbaar. Om het mogelijk te maken om gemiddeld 2 terpen van 1 ha per jaar aan te kunnen kopen wordt extra budget aangevraagd dat binnen het pMJP zal worden opgenomen. De extra benodigde middelen zullen hiervoor aangevuld worden. Beheer kan plaatsvinden in het kader van beheersovereenkomsten op basis van het Programma Beheer of door specifieke beheer/pachtovereenkomsten.
- *voorlichting*
Terpen vormen de belangrijkste en meest kenmerkende onderdeel van het Friese archeologische bodemarchief. Het is wenselijk om het grote belang van het behoud van de terpen via de FAMKE informatie te geven (zie hierna).

3. Financiële ondersteuning restauratie, onderhoud en bouwhistorisch onderzoek monumenten

Besluit

Financiële ondersteuning voor restauratie, onderhoud en bouwhistorisch onderzoek van monumenten waarbij de volgende hoofdlijnen gelden.

algemeen

- a. Gedeputeerde Staten werken een uitvoeringregeling uit en stellen jaarlijks een programma vast;
- b. Uitsluitend restauraties en werkzaamheden subsidiëren die het normale onderhoud te boven gaan, behoudens uitzonderingen onder i. en j.;
- c. Opstellen selectie door gedeputeerde staten met objecten of categorieën van provinciaal belang die in aanmerking kunnen komen voor subsidie. De tendersystematiek wordt vervangen door afhandeling op volgorde van binnenkomst. Voor de programma's onder e. en f. kunnen Gedeputeerde Staten voor een andere toedelingssystematiek kiezen. Jaarlijks wordt tenminste gemiddeld € 400.000,-- voor kerkgebouwen bestemd;
- d. voor subsidiabele categorieën aansluiten op rijksbeleid waarbij gekozen wordt voor de meest kwetsbare categorieën.

restauratie

- e. Voor de jaren 2010/2011 stellen Gedeputeerde Staten voor het bestrijden van de economische crisis en het wegwerken van restauratieachterstanden van rijksmonumenten een programma op waarin € 1.392.094,-- aan gedecentraliseerde rijksmiddelen worden gekoppeld aan regionale middelen, waaronder provinciale middelen met een maximum van € 696.047,--. Het maximale subsidiepercentage bedraagt 25% van de subsidiabele kosten;
- f. In het jaarlijkse programma wordt vanaf 2012 rekening gehouden met de nieuwe Monumentenwet waarbij er naar verwachting in gezamenlijke programma's tussen Rijk en provincies, door Rijk structureel gebiedsgericht restauratiebudget wordt ingezet.
- g. Naast de programma's onder e. en f. worden voor rijksmonumenten alleen aanvragen met een afgegeven rijkssubsidie (BRIM) gehonoreerd.
- h. Een subsidiepercentage van 15% voor rijksmonumenten en 35% voor niet-rijksmonumenten en een maximaal subsidiebedrag van € 60.000,--. Voor de programma's onder e. en f. worden subsidiepercentages en maximale subsidiebedragen in het jaarprogramma nog nader door Gedeputeerde Staten vastgesteld.

onderhoud en bouwhistorisch onderzoek

- i. In afwijking van b. subsidiëren onderhoud molens met rijksmonument-status en afstemmen op de BRIM-regeling door alleen aanvragen met een afgegeven rijkssubsidie te honoreren waarbij subsidiebeschikking wordt verleend voor 6 jaar;
- j. In afwijking van b. subsidiëren onderhoud niet-rijksmonumenten alleen op basis van een periodiek instandhoudingsplan voor 6 jaar overeenkomstig de voorwaarden van de BRIM-regeling;
- k. Voor onderhoud kiezen voor een subsidiepercentage van 15% voor rijksmonumenten en 35% voor niet-rijksmonumenten;
- l. bouwhistorisch onderzoek subsidiëren voor ten hoogste 50% van de kosten met een maximum van € 5000,--.

Kosten en dekking:

Totale jaarlijkse kosten € 896.701,--. € 400.000,-- daarvan wordt aangevraagd in het kader van het Deltaplan Fryske Tsjerken (actiepunt 5). Het bedrag wordt eventueel verder aangevuld met betrekking tot kerkgebouwen in het kader van het Deltaplan Fryske Tsjerken (zie actiepunt 5).

€ 391.673,-- (monumentenfonds) en € 11.788,-- is gedekt door structurele middelen.

Aanvullend is jaarlijks € 95.411,-- aan incidentele middelen nodig.

Toelichting

De bestaande subsidieregeling voor monumenten is succesvol en voorziet in een grote behoefte. Monumenten betreffen zowel de aangewezen rijksmonumenten als niet-rijksmonumenten die wel van provinciale betekenis zijn. Met een relatief klein provinciaal subsidiepercentage worden er veel andere financieringen en particuliere investeringen gestimuleerd. Bij rijksmonumenten betreft dit substantiële rijksmiddelen.

Wij stellen voor om de financiële ondersteuning voor monumenten voort te zetten.

Wel wordt er mede naar aanleiding van de evaluatie waaraan ondermeer de monumentenin- stellingen hebben deelgenomen, en vanwege nieuwe ontwikkelingen een aantal aanpassin- gen voorgesteld met name om de regeling meer flexibel, eenvoudig, helder en klantvriende- lijk te maken en beter af te stemmen op het rijksbeleid (Monumentenwet en BRIM: Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten). Wij stellen voor te kiezen voor de volgende hoofdlijnen van de regeling.

algemeen

- a. *Gedeputeerde Staten werken een uitvoeringregeling uit en stellen jaarlijks een program- ma vast;*

Hierin wordt vastgesteld welke middelen voor welke categorieën van monumenten zullen worden ingezet. Dit is nodig om flexibel in te kunnen spelen op ontwikkelingen. Er zal in de komende beleidsperiode naar verwachting meer sprake zijn van gezamenlijke pro- gramma's met het Rijk voor de restauratie van rijksmonumenten. Dit betreft de program- ma's onder e. en f. Voor de provinciale medefinanciering zullen voldoende middelen be- schikbaar moeten worden gesteld.

- b. *Uitsluitend subsidie verstrekken voor restauraties en werkzaamheden die het normale onderhoud te boven gaan, behoudens uitzonderingen onder i. en j.*

Dit betreft een voortzetting van het beleid uit de vorige nota. Wij stellen dit voor met het oog op de beperkte middelen die aanwezig zijn. Regulier onderhoud komt daarbij voor rekening van de eigenaar. Wij stellen een uitzondering voor, voor het onderhoud van mo- lens en niet-rijksmonumenten, zie onder i. en j.

- c. *Opstellen selectie door gedeputeerde staten met objecten of categoriën van provinciaal belang die in aanmerking kunnen komen voor subsidie. De tendersystematiek wordt ver- vangen door afhandeling op volgorde van binnenkomst. Voor de programma's onder e. en f. kunnen Gedeputeerde Staten voor een andere toedelingssystematiek kiezen. Jaarlijks wordt tenminste gemiddeld € 400.000,-- voor kerkgebouwen bestemd;*

Een lijst schept vooraf duidelijkheid over mogelijke provinciale subsidiering. Het huidige toetsingscriterium "provinciaal belang" geeft onzekerheid en onnodige kosten en werk- zaamheden bij de aanvrager indien er niet aan het criterium wordt voldaan. Deze lijst be- staat uit objecten die van provinciaal belang worden beschouwd. Gedeputeerde Staten zullen deze lijst opstellen.

Door het vaststellen van een provinciale lijst is een belangrijke adviestaak met betrekking tot het criterium "provinciaal belang" weggevallen. Door het ontbinden van de commissie wordt de regeling eenvoudiger en kan deze sneller worden uitgevoerd.

In de vorige beleidsperiode was sprake van een periodieke (twee maal of een maal per jaar) behandeling. Het nadeel van de huidige werkwijze is dat de aanvragers slechts een of tweemaal per jaar een aanvraag in kunnen dienen en minimaal 3 maanden op een be- sluit moeten wachten. Het voorstel is behandeling van aanvragen op volgorde van bin- nenkomst. Dit bevordert een snelle afdoening.

In deze nieuwe systematiek is het niet langer mogelijk voorrang aan enkele categorieën monumenten te geven. In het kader van het Deltaplan Fryske Tsjerken (zie hierna) wordt voor kerken voorgesteld tenminste € 400.000,-- voor kerkgebouwen te bestemmen, even- tueel aangevuld met extra middelen uit het Deltaplan Fryske Tsjerken.

Omdat er voor de punten e. en f. zal worden samengewerkt met het Rijk zullen wij hier- voor een specifieke toegesneden verdelingssystematiek vaststellen.

- d. *voor subsidiabele categorieën aansluiten op rijksbeleid waarbij gekozen wordt voor de meest kwetsbare categorieën.*

Een wijziging ten opzicht van de huidige regeling is het voorstel om de regeling uit oogpunt van duidelijkheid en efficiency af te stemmen op het rijksbeleid (BRIM-regeling) en te kiezen voor de meest kwetsbare categorieën. Wij kiezen er voor dit ook voor niet-rijksmonumenten te laten gelden. Dit betekent in de huidige situatie dat woonhuizen worden uitgesloten van subsidiering. Voor deze categorie is financiële ondersteuning minder urgent omdat deze door de omvang van het object en door de woonfunctie gemakkelijker te financieren is dan andere meer kwetsbare categorieën. Voor rijksmonumenten zijn er daarnaast voor woonhuizen nog fiscale vrijstellingen en laagrentende leningen mogelijk (restauratiehypothek bij NRF).

restauratie

- e. *Voor de jaren 2010/2011 stellen Gedeputeerde Staten voor het bestrijden van de economische crisis en het wegwerken van restauratieachterstanden van rijksmonumenten een programma op waarin € 1.392.094,-- aan gedecentraliseerde rijksmiddelen worden gekoppeld aan regionale middelen, waaronder provinciale middelen met een maximum van € 696.047,--. Het maximale subsidiepercentage bedraagt 25% van de subsidiabele kosten;*

Voor de jaren 2010 en 2011 is naar verwachting ongeveer bijna 1,4 miljoen euro aan rijksmiddelen beschikbaar voor uitvoeringsgerede projecten waarvoor de provincie mag beslissen waarvoor het besteedt wordt. Dit onder de voorwaarde dat er ook 1,4 miljoen euro door de regio, onder leiding van de provincie, wordt bijgedragen. Naast provinciale middelen kan hierbij gedacht worden aan bijdragen van eigenaren, gemeenten en fondsen.

Hiervoor willen we een regeling opstellen voor projecten die uitvoeringsgereed zijn waarbij we voorrang willen verlenen aan monumenten die een afwijzende rijksbeschikking hebben gekregen vanwege financiële drempel of subsidieplafond of niet in aanmerking kwamen vanwege het criterium dat geen eerdere BRRM-subsidie mocht zijn ontvangen.

- f. *In het jaarlijkse programma wordt vanaf 2012 rekening gehouden met de nieuwe Monumentenwet waarbij er naar verwachting in gezamenlijke programma's tussen Rijk en provincies, door het Rijk structureel gebiedsgericht restauratiebudget wordt ingezet. De Minister heeft in zijn Beleidsbrief Modernisering Monumentezorg dit voornemen aangekondigd. Hij kiest daarbij voor een gebiedsgerichte benadering. Voor de provincie is aantrekkelijk om invloed te hebben om de besteding van de rijksmiddelen en dit te kunnen koppelen aan provinciale middelen.*

- g. *Afstemmen op de BRIM-regeling (rijksinstandhoudingsregeling) waarbij voor rijksmonument alleen aanvragen met een afgegeven rijkssubsidie worden gehonoreerd.*

De voorwaarde van de BRIM-beschikking voor rijksbeschikkingen biedt de beste garanties voor een kwalitatief goede aanvraag en bevordert een efficiënte afhandeling. Werkzaamheden die het normale onderhoud te boven gaan is een specifieke categorie binnen de rijksregeling BRIM.

Het verlenen van een subsidiebeschikking voor maximaal 6 jaar komt overeen met de 6-jarige BRIM-periode. Dit bevordert het planmatig onderhouden door de eigenaar en geeft hem meer zekerheid. De provinciale subsidie kan geheel worden afgestemd op de rijksbeschikking. Er hoeft ook maar één beschikking te worden gegeven voor 6 jaar. Dit verlaagt de administratieve lasten van zowel de aanvrager als de provincie. Een deel van de rijksmonumenten is al ingestroomd in de BRIM-regeling, een ander deel moet nog.

- h. *voor restauraties kiezen voor een subsidiepercentages van 15% voor rijksmonumenten en 35% voor niet-rijksmonumenten en een maximaal subsidiebedrag van € 60.000,-- op jaarbasis;*

Dit betreft een voortzetting van het beleid waarbij als wijziging wij voorstellen om uit te gaan van vaste percentages i.p.v. maximale percentages.

onderhoud en bouwhistorisch onderzoek

- i. *Subsidiëren onderhoud molens met rijksmonument status voortzetten en afstemmen op*

de BRIM-regeling door alleen aanvragen met een afgegeven rijkssubsidie te honoreren waarbij subsidiebeschikking wordt verleend voor 6 jaar;

Gezien de bijzondere positie van molens (een herbestemming met exploitatie is voor deze gebouwen lastig), stellen wij voor om de onderhoudsregeling voort te zetten maar wel af te stemmen op de BRIM-regeling, zie onder d.

- j. *Subsidiëren onderhoud niet-rijksmonumenten alleen subsidiëren op basis van een PIP voor 6 jaar overeenkomstig de voorwaarden van de BRIM;*

Dit bevordert het planmatig onderhoud van het monument overeenkomstig de bedoelingen van de BRIM. Ook levert dit uniformiteit in de aanvragen op.

- k. *Voor onderhoud kiezen voor een subsidiepercentage van 15% voor rijksmonumenten en 35% voor niet-rijksmonumenten;*

Dit betreft een voortzetting van het beleid waarbij als wijziging stellen wij voor om uit te gaan van vaste percentages i.p.v. maximale percentages.

- l. *Bouwhistorisch onderzoek voor ten hoogste 50% van de kosten met een maximum van € 5000,-.*

Dit betreft een voortzetting van het beleid.

Aanpassen subsidieverordening

Op basis van het bovenstaande zal de subsidieregeling aangepast moeten worden. Naast deze noodzakelijke wijzigingen zijn er uit juridisch en praktisch oogpunt ook wijzigingen wenselijk m.b.t. kwaliteitseis, aanvang werk, heldere en minder voorwaarden, mandaatregeling etc.

4. Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân (niet-rijksmonumenten)

Besluit

Samen met Friese gemeenten en het NRF zoeken naar partners om gezamenlijk het Cultuurfonds voor Monumenten (niet-rijksmonumenten) te voeden met aanvullende middelen.

Kosten en dekking:

Hiervoor zijn nog geen middelen geraamd. Indien er voldoende partners zijn gevonden om te investeren zal gekeken worden of er door verschuivingen binnen het programma Erfgoed ruimte kan worden gevonden.

Toelichting

Het Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân is een self-revolving fund dat in 2003 is opgericht voor *niet-rijksmonumenten* (gemeentelijke monumenten, beeldbepalende panden binnen beschermde stads- en dorpsgezichten), met een startkapitaal van € 678.000,-- dat is bijgedragen door het Nationaal Restauratie Fonds (NRF), het Prins Bernard Cultuurfonds, het VSB-fonds en het Bouwcultuurfonds en de Provincie Fryslân voor € 169.500,--. Het financiële beheer geschiedt door het NRF. Er wordt gewerkt met een provinciale adviescommissie die over aanvragen adviseert. Na een aarzelend begin wordt het fonds nu heel goed benut. Zo goed zelfs dat de bodem van het fonds naar verwachting in 2009 zal worden bereikt. Het terugvloeien van rente en aflossing is in deze beginfase nog onvoldoende om het fonds zichzelf te laten bedruipen.

Uit een landelijke evaluatie blijkt het een nuttig instrument.

Aangezien gemeentelijke monumenten een groot onderdeel vormen van de ondersteunde panden stellen wij voor om samen met de Friese gemeenten en het NRF te zoeken naar partners om gezamenlijk het fonds te voeden met aanvullende middelen. Door de kredietcrisis heeft een aantal fondsen zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds en het VSB-fonds al te kennen gegeven niet te kunnen bijdragen. Het NRF is bereid dit aan te vullen met een zesde deel van de middelen uit de regio. Wellicht is ook de Bank Nederlandse Gemeenten een interessante partner.

Het NRF heeft berekend dat er voor een duurzaam optimaal functioneren in Fryslân op termijn een fonds van 2,4 miljoen euro nodig is. Dit hoeft niet meteen maar kan in periodes worden bereikt. Hierbij is rekening gehouden met het terugvloeien van de aflossingen. Aangezien het fonds relatief jong is, gaat dat thans nog niet om substantiële bedragen.

5. Deltaplan Fryske Tsjerken

Besluit

Opstellen van een Deltaplan Fryske Tsjerken met de volgende uitgangspunten;

- a. een brede op samenwerking gerichte aanpak;
- b. het stimuleren van draagvlak en particuliere en investeringen;
- c. het zoeken naar creatieve financieringsvormen en het zoeken naar nieuwe passende herbestemmingen.
- d. een aanvulling op de stimuleringsregeling voor restauraties en onderhoud;
- e. een stimuleringsregeling voor herbestemmingen en bijzondere projecten;
- f. versterking vangnetfunctie Stichting Alde Fryske Tsjerken;
- g. het realiseren van een website met “alles” over de Fryske Tsjerken.

Kosten en dekking:

Benodigde middelen bedragen € 850.000,- in 2010 en 880.000,- in 2011 t/m 2013.

Een deel wordt ondergebracht onder actiepunten 3 en 7: € 400.000 voor restauratie en onderhoud en € 80.000 voor een verhoging van de budgetsubsidie voor de SAFT.

Verder zijn er middelen beschikbaar voor herbestemming en bijzondere projecten op grond van het pMJP, onder actiepunt 2.

Toelichting

- Dit is één van de Fiersichten. Het doel is behoud en ontwikkeling van Fryske tsjerken vanwege de unieke (internationale) betekenis voor het cultuurhistorisch erfgoed en de ruimtelijke kwaliteit van Fryslân (“Frysk eigene”).
- Belangrijke elementen zullen zijn, een brede op samenwerking gerichte aanpak, het stimuleren van draagvlak en particuliere en investeringen, het zoeken naar creatieve financieringsvormen en het zoeken naar nieuwe passende herbestemmingen. Vermarkting en vermaatschappelijking zijn belangrijke aandachtspunten.
- Aanleiding is de dreigende leegstand van kerkgebouwen en het voor kerkeigenaren steeds moeilijker wordende beheer door secularisatie en kerkfusies. De schaal van het probleem maakt het project bijzonder voor Fryslân, als gebied met een zeer hoge kerkdichtheid met kleine gemeenschappen.
- In de vorige notaperiode is er opdracht gegeven aan de Stichting Âlde Fryske Tsjerken om de Ynventarisasje Fryske Tsjerken uit te voeren naar de staat van onderhoud, het kerkelijke en maatschappelijke draagvlak en de culturele waarde van alle ruim 700 Fryske kerkgebouwen. Deze informatie zal een bouwsteen vormen voor het Deltaplan.
- Er is een proces voor de aanloop tot dit Deltaplan gestart met ondermeer aanpaksessies met lokale gemeenschappen, een Expertmeeting, een interne provinciale ideeënsessie en een begeleidende Deltagroep die bestaat uit mensen uit de Friese Raad van Kerken, Stichting Alde Fryske Tsjerken, Doarpswurk, Stichting Alde Fryske Tsjerken, de Vereniging Friese Gemeenten en de provincie Fryslan. De Deltagroep levert een halffabrikaat dat zal worden voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. Deze maken een voorstel voor het vervolgproces en uitwerking tot Deltaplan. Daarna zal het Deltaplan als uitwerking van de Nota Erfgoed door Provinciale Staten worden vastgesteld.
- Vooruitlopend op de vaststelling wordt in ieder geval uitgegaan van een stimuleringsregeling voor restauratie en onderhoud, herbestemmingen en bijzondere projecten en versterking van de vangnetfunctie van de SAFT.
- Verder zal een website worden ontwikkeld met alles over de Fryske Tsjerken. Gedacht wordt ondermeer aan een database met informatie over alle kerken, gekoppeld aan digitale kaart, tonen goede voorbeelden van behoud en ontwikkeling, interactieve uitwisseling ideeën en kennis over behoud en ontwikkeling van kerkgebouwen (communityorming), informatie over huur/koop kerkgebouwen, informatie over activiteiten in kerken en toeristische informatie.

6. Voorlichting, onderzoek en bescherming met betrekking tot archeologische waarden.

Besluit

Kiezen voor een provinciale rol binnen de driehoek voorlichting, onderzoek en bescherming waarbij de volgende acties worden uitgevoerd:

- a. Doorontwikkelen van de FAMKE als onderdeel van de CHK;
- b. Ondersteuning wetenschappelijk archeologisch onderzoek
- c. Opstellen Provinciale Onderzoeksagenda;
- d. Waar mogelijk afbouwen begeleiding non-destructief onderzoek;
- e. Continuering toetsing onomkeerbare ingrepen, hierbij afhankelijk van opstelling gemeenten meer of minder actieve opstelling kiezen zoals de aanwijzing van attentiegebieden;
- f. Voortzetten (wettelijke) adviserende taken
- g. Stimuleren archeologie-vriendelijk beheer van waardevolle terreinen;
- h. In samenwerking met gemeenten komen tot Friese oplossingen voor specifieke archeologische beleidsvragen;
- i. Continuëren inzet en ondersteuning archeologische steunpunten;
- j. Continuëren en uitbouwen beleid ten aanzien van het Noordelijk Archeologisch Depot Nuis, met name m.b.t. technische eisen en doorontwikkeling als kennis- en voorlichtingscentrum;
- k. Continuëren beleid ten aanzien van amateurarcheologie en realiseren efficiëntere verwerking van vondstmeldingen

Kosten en dekking:

De kosten bedragen jaarlijks € 321.000,--

Dekking van jaarlijks € 147.000,-- door uitkering provinciefonds (Malta-middelen) en

€ 20.000,-- aan structurele middelen voor Frysk Erfskip (cultuurtoerisme).

Jaarlijks € 154.000,-- beschikbaar stellen aan incidentele middelen.

Toelichting

De provinciale archeologie speelt zich af in de driehoek voorlichting, onderzoek en bescherming. In Fryslân is er sprake van een specifieke situatie (een rijk bodemarchief, dat zich vaak bevindt op locaties die ook nu nog in gebruik zijn om te wonen en te werken), waarbij wij ervoor kiezen om samen met rijk en gemeenten te komen tot een oplossing voor de diverse vraagstukken die hieruit voortvloeien.

De volgende acties worden voorgesteld.

a. Doorontwikkelen van de FAMKE

De Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra (FAMKE) is een belangrijk instrument van het provinciale archeologiebeleid en is onderdeel van het Streekplan. Gemeenten en initiatiefnemers worden van informatie voorzien over archeologische verwachtingswaarden. Ook is aangegeven of en bij welke bodemingrepen welk soort onderzoek nodig is. Deze aanpak blijkt succesvol en is zelfs landelijk een voorbeeld. Door deze aanpak is veel minder archeologisch onderzoek nodig. Een aantal verbeteringen of aanvullingen zijn wenselijk zoals een betere voorlichting (bv. scholen, cultuurtoeristen, geïnteresseerde burgers), nader onderzoek (verdiepingslagen samen met gemeenten, Provinciale Onderzoeksagenda), actualisatie (aan de hand van onderzoeken).

Er wordt naar gestreefd om de FAMKE samen met de gemeenten te onderhouden en indien gewenst, ook gemeentelijk beleid op de FAMKE op te nemen zodat de FAMKE zich verder ontwikkelt tot een algemeen, actueel en gezamenlijk loket voor het verantwoord omgaan met Friese archeologie.

b. Ondersteuning wetenschappelijk archeologisch onderzoek

Wordt op projectbasis financieel ondersteund indien er sprake is van een bijdrage aan beleidsontwikkeling en vergroting van het draagvlak. Een initiatief dat wij ondermeer willen ondersteunen is het subsidiëren van een bijzonder hoogleraarschap van de provinciaal archeoloog op de RUG ten behoeve van het voor Fryslân waardevolle terpenonderzoek.

c. *Provinciale Onderzoeksagenda*

Het is wenselijk om de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NoaA) een vertaling te geven naar de Friese situatie in de vorm van een Provinciale Onderzoeksagenda. Een dergelijke POaA kan een belangrijke inhoudelijk voorlichtende functie vervullen. Hoofdtak van de POaA zal zijn om het selectiebeleid te ondersteunen (onderscheid provinciaal-gemeentelijk belang, keuze tussen wel of niet beschermen). Gemeenten kunnen de POaA gebruiken als inspiratie voor hun gemeentelijk beleid. Daarnaast kan de POaA een rol spelen bij het opstellen en toetsen van programma's van eisen voor archeologisch onderzoek.

e. *Afbouw begeleiding en advisering van non-destructief onderzoek*

Vanwege aanwezigheid van de FAMKE en het toenemen van gemeentelijk archeologiebeleid. Nader onderzoeken wat de provinciale rol is voor terreinen of bij vondsten van (potentieel) provinciaal belang. Uiteraard zullen onderzoeken waarbij de provincie opdrachtgever is, bijvoorbeeld bij infrastructurele projecten, door de provinciaal archeoloog worden begeleid.

e. *Continuering toetsing van onomkeerbare ingrepen.*

Bij dit beleid speelt de FAMKE-beleidskaart een belangrijke rol. Gezien de wettelijke taak wordt er van uitgegaan dat de gemeenten verantwoord archeologisch beleid zullen vaststellen. Het is afhankelijk van de kwaliteit van dit gemeentelijk beleid of het nodig is een actievere opstelling te kiezen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de bevoegdheid om archeologische attentiegebieden aan te wijzen (wettelijke bevoegdheid op grond van de Monumentenwet).

f. *Voortzetten (wettelijke) adviserende taken.*

In het kader van de aanwijzingsprocedure voor rijksmonumenten, provinciale vergunningen en het bijbehorende toezicht, advies op het gebied van handhaving.

g. *Stimuleren archeologie-vriendelijk beheer van waardevolle terreinen*

In de afgelopen nota-periode is meer inzicht verkregen in de mogelijkheden van archeologie-vriendelijk beheer op archeologisch waardevolle terreinen, met name pingoruïnes en terpen. De eerste stappen in de richting van beleid op dit gebied zijn gezet. Het streven is om dit in de komende periode voort te zetten en stimuleren.

h. *In samenwerking met gemeenten komen tot Friese oplossingen voor specifieke archeologische beleidsvragen*

- Er is de afgelopen notaperiode regelmatig contact geweest met gemeenten, ondermeer door het opzetten van een gemeentelijke werkgroep archeologie. In de nieuwe nota wordt dit voortgezet. Voor het overleg met gemeenten is ondermeer het oplossen van gezamenlijke problemen, voortkomend uit de monumentenwet, zoals excessieve kosten, planschade en het opzetten van gemeentelijk archeologisch beleid van belang. Met betrekking tot vergoeding van excessieve kosten (bijdrage ter compensatie van een bovenmatige belasting voor burgers en bedrijven, waarvoor de Monumentenwet mogelijkheden biedt) stellen wij voor om samen met de Friese gemeenten de mogelijkheden en wenselijkheden van een fondsconstructie te onderzoeken.
- De Friese situatie is dat het rijke bodemarchief, waar terpen een belangrijk deel van vormen, voor een groot deel samenvalt met dorpen en boerderijen. Dit brengt met zich mee dat er veel relatief kleine ingrepen plaatsvinden die grote gevolgen kunnen hebben voor de archeologie. Ook betekent dit dat het archeologisch onderzoek in verhouding een grote kostenpost vormt binnen het project. Wij stellen voor om, in samenwerking met gemeenten, hiervoor tot een Friese oplossing te komen die zowel recht doet aan het belang van waardevolle archeologie als dat van individuele burgers.
- Er is een aantal categorieën archeologisch waardevolle terreinen waar, zowel inhoudelijk als beleidsmatig, meer grip op zou moeten worden verkregen. Het gaat hierbij om categorieën als pingoruïnes, vuursteenvindplaatsen, (verhoogde) boerderijplaatsen en historische dorpskernen. Geconstateerd kan worden dat deze categorieën van provinciaal belang zijn, maar dat het, gezien de scheve verhouding tussen kosten en baten van onderzoek hiernaar, te ver gaat om op kosten van de verstoorder in alle gevallen onderzoek te laten uitvoeren. Aan de andere kant is het nu nog niet mogelijk om op voorhand binnen de categorie te selecteren. Voorgesteld wordt om binnen de komende periode in samenwer-

- king met gemeenten te proberen hiervoor tot een oplossing te komen.
- Daarnaast is het wenselijk dat er in elk geval een vangnet is voor onderzoek dat niet onder het Malta-principe valt (toevalsvondsten). Zo mogelijk kan dit ook in een dergelijk fonds ondergebracht worden.
 - i. *Continueren inzet en ondersteuning archeologische steunpunten*

De archeologische steunpunten, waarvan er thans 9 functioneren, vormen een belangrijk instrument in het kader van inhoudelijke voorlichting. Wij stellen voor om de komende periode te richten op een betere ondersteuning en coördinatie van de gastheren van de bestaande steunpunten, meer aandacht te geven aan een goede koppeling met actieve amateurarcheologen en aandacht voor databeheer, ondermeer door samenwerking met het NAD Nuis (zie onder j). Het netwerk dat drijft op kleine groepen vrijwilligers is kwetsbaar daarom is deze begeleiding en ondersteuning nodig. Verder wordt voor de steunpunten ingezet op het ontwikkelen van promotie c.q. een website voor de promotie van archeologie in samenwerking met musea met archeologische collecties.

Daarnaast stellen wij voor om de ondersteuning van initiatieven van potentiële gastheren voor de ontwikkeling van nieuwe steunpunten voort te zetten, binnen een uiteindelijk beperkt netwerk (op geografische en inhoudelijke criteria). Zo mogelijk wordt aansluiting gezocht bij Historische Informatie Punten. In de komende periode wordt ingezet op 2 tot 4 nieuwe steunpunten. Uitvoering hiervan geschiedt middels het doel archeologie binnen het pMJP.
 - j. *Continueren en uitbouwen beleid ten aanzien van het Noordelijk Archeologisch Depot Nuis, met name m.b.t. technische eisen en doorontwikkeling als kennis- en voorlichtingscentrum*

In de afgelopen notaperiode heeft het interprovinciale depot te Nuis een goede basis gekregen. De depottaak is een wettelijke taak van de provincie. In de komende beleidsperiode wordt het huidige beleid ten aanzien van het depot voortgezet en uitgebouwd, met name met betrekking tot de technische eisen zoals die wettelijk worden gesteld aan archeologisch depotbeheer en de verdere doorontwikkeling van Nuis als uitleen-, kennis- en voorlichtingscentrum.
 - k. *Continueren beleid ten aanzien van amateurarcheologie en realiseren efficiëntere verwerking van vondstmeldingen*

Met betrekking tot amateurarcheologie is het wenselijk het huidige beleid te continueren, in het bijzonder door intensiever in te zetten op het koppelen van amateurs aan het steunpuntennetwerk, waarbij ook de gemeenten betrokken zijn. Gestreefd wordt naar een efficiëntere verwerking van vondstmeldingen die bij de provincie binnenkomen. Wel is het zo dat volgens de nieuwe Monumentenwet het Rijk het loket vormt voor vondstmeldingen. Vondstmeldingen zijn ook van belang voor de provincie, gezien de inhoudelijke informatie voor de provinciale archeologie die zij opleveren. Het verdient de aanbeveling na te denken over een gezamenlijke aanpak van de verwerking van vondstmeldingen binnen de driehoek rijksloket – provinciaal archeoloog – depot te Nuis.

7. Financiële ondersteuning steunfuncties

Besluit

- a. Financiële ondersteuning Steunpunt Monumentenzorg en Monumentenwacht voortzetten op hetzelfde niveau;
- b. Ondersteuning Stichting Alde Fryske Tsjerken vergroten in het kader van het Deltaplan Fryske Tsjerken waarbij wordt uitgegaan van een verhoging met € 80.000,--;
- c. Ondersteuning Stichting Fryske Mole verhogen met € 9.389,-- per jaar;
- d. Na onderzoek een keuze maken voor een vorm van verdergaande samenwerking binnen het Monumintenhûs en met andere erfgoedorganisaties. De financiële ondersteuning van de budgetinstellingen wordt hierbij opnieuw beoordeeld;
- e. Te leveren producten eventueel aanpassen naar aanleiding van actuele ontwikkelingen in wetgeving of beleidsprioriteiten;

Kosten en dekking

De kosten bedragen € 669.000,--.

€ 702.000 is gedekt door structurele middelen in de meerjarenbegroting. Inbegrepen hierbij is een verschuiving van € 45.000 van Frysk Erfskip (cultuurtoerisme) naar de Monumentenwacht als vervanging van een deel van het oorspronkelijke incidentele budget.

De verhoging van € 80.000 voor de Stichting Alde Fryske Tsjerken wordt aangevraagd in het kader van het Deltaplan Fryske Tsjerken (actiepunten 5).

Aanvullend € 9.389 jaarlijks aan incidentele middelen beschikbaar stellen.

Toelichting

De Stichting Steunpunt Monumentenzorg, Stichting Monumentenwacht, Stichting Alde Fryske Tsjerken, Stichting Fryske Mole dragen bij aan de instandhouding en versterking van het cultureel erfgoed in Fryslân. Wij zijn van mening dat de budgetinstellingen een wezenlijke bijdrage leveren aan behoud en ontwikkeling van het Friese erfgoed. Hun visie voor de komende tijd hebben ze in meerjarenplannen vastgelegd.

Een aantal instellingen heeft om een verhoging van de budgetsubsidie verzocht. Wij stellen voor dit behoudens 2 uitzonderingen niet te honoreren gezien ons beleid om te bezuinigen op organisatiekosten en te streven naar efficiencyverbetering zoals dat ook voor de provinciale dienst geldt. Verschillende provinciale budgetinstellingen (niet de erfgoedinstellingen) zijn reeds gekort (efficiencykorting). Gelet hierop zijn wij zeer terughoudend met verhoging van budgetsubsidies en stellen wij voor de ondersteuning op hetzelfde niveau te houden. Kostenbesparingen kunnen door efficiencyverbetering ondermeer door meer samenwerking tussen de budgetinstellingen in het Monumintehûs behaald worden.

De instellingen binnen het Platform Monuminte-organisaasjes Fryslân zijn op dit moment bezig met een traject voor verdergaande samenwerking. Na het onderzoek zal een keuze worden gemaakt. Op basis van onze visie op het onderzoek zullen wij de financiële ondersteuning van de budgetinstellingen opnieuw beoordelen.

Steunpunt Monumentenzorg

De door het Steunpunt geleverde producten betreffen de volgende. Allereerst biedt het steunpunt een platformfunctie om wettelijke adviezen op het terrein monumenten en cultuurhistorie op elkaar af te stemmen voor het in het zgn. bouwplanoverleg en ruimtelijk planoverleg. Ook leveren ze het secretariaat van het Platform Fryske Monuminte-organisaasjes en verlenen secretariële ondersteuning aan de stichtingen die geen eigen personeel bezitten. Andere producten die het Steunpunt levert betreffen het bevorderen van ruimtelijke kwaliteit,

* In het kader van de kerntakendiscussie kunnen meerjarige afspraken met budgetinstellingen heroverwogen worden.

bewustwording en kennisbevordering, ondersteuning particulier initiatief en onbetaalde dienstverlening voor particulieren en gemeenten op het gebied van monumentenzorg. De rijkstaak voor het Steunpunt is per 1-1-2009 gedecentraliseerd naar de provincie. De rijksbijdrage wordt gestort in het provinciefonds.

In het meerjarenplan wordt uitgegaan van een voortzetting van de bovengenoemde producten.

Wel wil het steunpunt een rol vervullen met betrekking tot archeologie. De vorm zou dienen af te hangen van de resultaten van afstemmingsoverleg tussen de RACM (thans RCE), de provinciaal archeoloog en de archeoloog van Hûs en Hiem. Er ligt echter nog geen concreet voorstel omtrent mogelijke taken voor het Steunpunt.

Er wordt gevraagd om een verhoging van ongeveer € 44.000,--

Wij stellen voor de ondersteuning gedurende deze notaperiode te verlengen en de gevraagde verhoging niet te honoreren.

Monumentenwacht

De Monumentenwacht geleverde producten betreffen het inspecteren, rapporteren en adviseren van monumenten en monumentale panden en het plegen van noodreparaties. Op deze wijze wordt aan de abonnees de reikende hand geboden en wordt verval voorkomen. Het meerjarenplan gaat uit van een voortzetting hiervan.

Wel wordt gevraagd om een structurele verhoging van 10% op basis van een jaarlijkse structurele groei van 5% van het aantal abonnees.

Wij stellen voor de ondersteuning gedurende deze notaperiode te verlengen en de gevraagde verhoging niet te honoreren.

Stichting Alde Fryske Tsjerken

De door de SAFT geleverde producten betreffen instandhouding, beheer en gebruik/exploitatie, promotie en PR, fondswerving, educatie, studie en publicatie. De Stichting heeft thans 39 monumentale kerken in eigendom. Daarnaast verzorgt de Stichting publicaties en projecten op het gebied van religieus erfgoed.

In het op basis van het voorgenomen Deltaplan Fryske Tsjerken aangescherpte meerjarenplan vraagt de stichting om een verhoging naar € 290.000,-- euro per jaar.

Voor het jaar 2009 is de subsidie eenmalig verhoogd met € 80.000,--.

Gelet op onze ambities met betrekking tot het Deltaplan Fryske Tsjerken is er voor de SAFT sprake van een bijzondere situatie die een afwijking rechtvaardigt van het bovengenoemde principe om budgetsubsidies niet te verhogen.

Wij stellen voor in ieder geval de eenmalige verhoging van € 80.000,-- om te zetten in een structurele verhoging voor de hele notaperiode. Over een eventuele verdere verhoging van de budgetsubsidie kunnen wij pas besluiten na vaststelling van het Deltaplan Fryske Tsjerken.

Stichting Fryske Mole

De door de SFM geleverde producten betreffen het onderhoud en restauratie, het laten draaien van molens door vrijwillige molenaars, voorlichting en publiciteit van molens, belangenbehartiging en kennisoverdracht voor andere moleneigenaren. Het meerjarenplan gaat uit van voortzetting hiervan. De stichting heeft thans 41 molens in haar bezit.

In het meerjarenplan wordt gevraagd om een structurele verhoging met € 20.000,-- euro per jaar.

Gelet op de berekeningsbasis die voor de budgetsubsidie ten grondslag ligt is er voor de SFM sprake van een bijzondere situatie die een afwijking rechtvaardigt van het bovengenoemde principe om budgetsubsidies niet te verhogen. De berekeningsbasis is namelijk afgestemd om de maximale bijdragen op grond van de BRIM en deze zijn enige jaren geleden verhoogd. Op deze wijze kan de Stichting optimaal de beschikbare rijks gelden benutten.

Wij stellen voor daarom om de incidentele verhoging in 2008 en 2009 om te zetten in een verhoging met € 9.641,-- voor de gehele notaperiode naar aanleiding van de gewenste afstemming op de BRIM-regeling.

Door de SFM is aangegeven dat zij met dit verhoogde jaarlijkse bedrag in grote lijnen uit de voeten kan.

Samenwerking Monumintehûs

De instellingen werken onderling samen in het Monumintehûs aan de Emmakade hetgeen de kwaliteit van de taakuitvoering bevordert. Een verdergaande samenwerking zou de taakuitvoering nog verder kunnen professionaliseren.

Naast de bovengenoemde instellingen is ook de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen in het Monumintehûs gevestigd.

Daarnaast werken de instellingen met een aantal andere stichtingen samen in het Platform Fryske Monuminte-organisaasjes. Deze andere stichtingen betreffen de Boerderijenstichting Fryslân, de Stichting Staten en Stinzen, Bond Heemschut en Vereniging Neo-Klassisitisch Wonen Friesland. Deze laatste instellingen verrichten op hun deelterrein een nuttige functie en werken met vrijwilligers. Ze maken gebruik van de faciliteiten van het monumintehûs (postadres, vergader- en archiefruimte, kopiëren) en worden secretariaeel ondersteund door het Steunpunt Monumentenzorg.

In projectverband wordt samengewerkt met bijvoorbeeld Landschapsbeheer Friesland (bv. het project Oude paden, nieuwe wegen, groene begraafplaatsen).

Voor professionalisering, krachtenbundeling en synergie is een verdere samenwerking wenselijk. De instellingen in het Monumintehûs zijn op dit moment bezig met een traject voor verdergaande samenwerking. Er zijn verschillende modellen mogelijk in meer of minder verregaande mate van samenwerking of het zoeken van samenwerking met andere erfgoedinstellingen. Daartoe worden ook begrepen instellingen die op dit moment niet in het Monumintehûs gevestigd zijn zoals het Landschapsbeheer Friesland, Fryske Gea en Museumfederatie.

Het betreft de volgende modellen.

- I. Het Monumintehûs als hecht samenwerkingskader van verder zelfstandig opererende monumentenorganisaties;
- II. Het Monumintehûs als samenwerkingskader waarbinnen organisatie-overschrijdende functies en specialismen worden geclusterd;
- III. Het Monumintehûs als "Erfgoedhuis" met twee bewoners, enerzijds de gezamenlijke organisaties met monumenten in eigendom, anderzijds de gezamenlijke adviserende organisaties;
- IV. Het Monumintehûs als één organisatie die eigen monumenten beheert en alle andere eigenaren adviseert ("Heritage-model").

Na dit onderzoek zal een keuze worden gemaakt voor de vorm van verdergaande samenwerking binnen het Monumintehûs en met andere erfgoedorganisaties. Op basis van onze visie op het onderzoek zullen wij de financiële ondersteuning van de verschillende instellingen opnieuw beoordelen.

8. Stimuleren van erfgoededucatie

Besluit

Continueren functie van coördinator erfgoededucatie met als taken:

- a. koppelen van vraag (basis- en voortgezet onderwijs) aan aanbod (educatief materiaal, erfgoedinstellingen);
- b. stimuleren van de structurele implementatie van erfgoededucatie in basis- en voortgezet onderwijs;
- c. stimuleren van het aanbod aan erfgoededucatie voor het basis- en voortgezet onderwijs, met name gericht op Fries erfgoed;
- d. positioneren van erfgoededucatie binnen cultuureducatie.

Kosten en dekking

De kosten bedragen € 30.000,--.

Jaarlijks € 30.000,-- beschikbaar stellen aan incidentele middelen.

Projectmatige ondersteuning is mogelijk via het pMJP.

Toelichting

coördinator erfgoededucatie

Bewustwording van de waarde van het Friese erfgoed bij leerlingen in het onderwijs vergroot het (toekomstige) draagvlak voor de instandhouding van karakteristieke bebouwing en cultuurhistorische waarden.

Tresoar voert in opdracht van de provincie het project coördinatie Erfgoededucatie uit. Vanaf 2005 is een coördinator erfgoededucatie aangesteld.

De coördinatie heeft zich in hoofdzaak gericht op het voor het onderwijs zichtbaar maken van het beschikbare aanbod, koppeling van vraag en aanbod, voorlichting voor scholen over nut, noodzaak en mogelijkheden, het stimuleren van samenwerkingsverbanden en een bijdrage aan het maken van lesmateriaal (bv. Fokus Fryslân en archeologie voor kleuters). Via de netwerkbijeenkomsten van cultuureducatie (Prikcult) en nieuwsbrieven (10 per jaar) is verder invulling gegeven aan het bij elkaar brengen van vraag en aanbod. De coördinator krijgt op jaarbasis 40 schriftelijke vragen om informatie en hulp. In samenwerking met Keunstwurk is het zgn. Kultuerfilter opgezet, een digitaal overzicht van het Friese aanbod dat educatief materiaal op het terrein van cultuureducatie, waaronder erfgoededucatie, bijeenbrengt en zichtbaar maakt voor het onderwijs. Daarnaast zijn vragen en behoeften in het onderwijs in kaart gebracht, zijn samenwerkingsverbanden bevorderd, zoals het Frysk Educatief Platform (FEP) en is de stand van zaken van erfgoededucatie, ontwikkelingen, obstakels en kansen in beeld gebracht. Het laatste jaar is de werkplek van de coördinator fysiek ondergebracht bij Keunstwurk, gelet op de samenwerking in het kader van cultuureducatie.

De coördinator draagt bij aan het ontwikkelde structurele aanbod van Fries cultuurhistorisch educatief materiaal dat nu fasegewijs ook digitaal te vinden is voor het onderwijs binnen het onderwijs. Ook draagt de coördinator bij aan het realiseren van een structurele plaats van erfgoededucatie. Steeds meer scholen en onderwijzers weten de coördinator te vinden. Ook tijdens een sessie met het "veld", het onderwijs en de erfgoedinstellingen bleek de behoefte aan een coördinatiepunt.

Wel zijn er nog een aantal knelpunten. Dit betreft de verhouding werkveld en werktijd, het onderbrengen van de coördinator bij één van de erfgoedinstellingen i.p.v. een koepelinstantie, provinciaal beleid dat soms langs elkaar heen werkt, het feit dat erfgoededucatie als onderdeel van cultuureducatie binnen het onderwijs nog steeds een ondergeschoven kindje is en het ontbreken van een beleidsadviseur erfgoededucatie die kennis over theorie en ontwikkelingen kan verspreiden.

voorstel

Wij stellen voor om de functie van erfgoedcoördinator te continueren met als taken:

- a. koppelen van vraag (basis- en voortgezet onderwijs) aan aanbod (educatief materiaal, erfgoedinstellingen);
- b. stimuleren van de structurele implementatie van erfgoededucatie in basis- en voortgezet onderwijs;
- c. stimuleren van het aanbod aan erfgoededucatie voor het basis- en voortgezet onderwijs, met name gericht op Fries erfgoed;
- d. positioneren van erfgoededucatie binnen cultuureducatie.

In de werkafspraken met de coördinator zal gezocht worden naar een goede balans tussen werkveld en werktijd. Ook zal er worden gezocht naar een goede balans tussen het praktisch bij elkaar brengen van vraag en aanbod, de meer beleidsmatige onderwerpen en het ontwikkelen van erfgoededucatief materiaal. Wij hechten prioriteit aan de coördinerende taken en minder aan de feitelijke ontwikkeling van educatief materiaal. Dit laatste zien we niet als een primaire taak van de coördinator maar van de erfgoedinstellingen. Het stimuleren van de ontwikkeling van educatief materiaal, met name gericht op het Friese erfgoed zien we wel als een belangrijke taak.

erfgoedprojecten

Projecten op het terrein van erfgoededucatie kunnen ondersteund worden via het pMJP onder het doel erfgoed en monumentenzorg (zie actiepunt 2).

Bijlage 1 Relatie met andere provinciale beleidsvelden

Finsters Iepen

Fryslân in de wereld en de wereld in Fryslân is een leidend thema in de Cultuurvisie 2009-2012 "Finsters Iepen". De profilering van Fryslân's kunst en cultuur over de grenzen is benoemd als een van de vier inhoudelijke programmalijnen. Onze gezamenlijke cultuurhistorie vormt onze identiteit en tegelijkertijd onze basis en inspiratiebron voor nieuwe uitingen op het gebied van kunst en cultuur. Kortom we willen onze cultuurhistorie gebruiken als een reservoir! Ons cultuurbeleid is erop gericht om enerzijds ons erfgoed te koesteren en de bewustwording van de eigen identiteit te stimuleren, anderzijds willen wij onze cultuurhistorie en de nieuwe producten van kunst en cultuur die hier uit voort komen delen met de wereld buiten Fryslân. Maar we willen de wereld buiten Fryslân ook ons podium bieden en uitnodigen om te putten uit ons rijke reservoir en tot nieuwe evt. gezamenlijke cultuuruitingen te komen.

Gewenst resultaat:

We willen dat meer bezoekers van binnen en buiten Fryslân kennis maken met ons cultureel erfgoed: een schat aan toegankelijke informatie integraal ontsloten en aangeboden wat tot uiting komt in gezamenlijke projecten en producten, digitaal en fysiek, branche overstijgend. Binnen collecties/activiteiten van erfgoedinstellingen willen we het perspectief van de tijd en de interactie laten zien tussen Fryslân en de wereld: Finsters Iepen!

Wat is daar voor nodig:

Samenwerking van verschillende culturele/erfgoedinstellingen: het integraal (digitaal) toegankelijk maken van collecties en integraal werken aan een adequate collectievorming; digitale systemen aan elkaar linken; gezamenlijke activiteiten, projecten en producten (tentoonstellingen, educatief materiaal) realiseren, een actieve publiekgerichtheid van culturele instellingen; een steviger verankering van erfgoededucatie in het onderwijs als onderdeel van cultuureducatie.

De provincie stimuleert het realiseren van:

- Lân fan Taal en het emigratiehuis.
- Eén integrale visie van het verhaal van Fryslân. Musea en erfgoedinstellingen ontwikkelen dit samen. Het profiel van Fryslân zal vanuit verschillende invalshoeken worden belicht. Naast een cultuureducatief aanbod kan dit verhaal ook uitgewerkt worden tot arrangementen die zowel gericht zijn op inwoners van Fryslân als op bezoekers van buiten de provincie.
- Een Centraal depot Fryslân
- Leesbaarheid erfgoed (o.m. digitaliseringsprojecten)
- Nieuwe functies voor monumenten voor kunstenaars
- Steviger verankering van de Friese cultuurhistorie in het onderwijs d.m.v.
 - stevige inzet op erfgoededucatie in het onderwijs
 - implementatie van de Fryske Kanon in het onderwijs
 - het ontwikkelen van de Fryske Encyclopedie

Culturele hoofdstad 2018

Fryslân heeft een sterke eigen culturele identiteit, een gedeelde beleving en uitdrukking van wie "we" zijn. Deze onderscheidende identiteit verdient het om met gepaste trots uit te dragen over de grenzen van de eigen provincie heen. In het coalitieakkoord maakt het college van gedeputeerde staten zich sterk voor een internationaal cultuurbeleid. De ambitie European Capital of Culture zal in de komende jaren in toenemende mate het cultuurbeleid van de provincie mee bepalen. Onze unieke cultuurhistorie vormt hiervoor een reservoir.

Wat willen we bereiken:

De culturele hoofdstad in 2018 is voor ons geen doel op zichzelf, maar het resultaat van wat wij de inwoners van Fryslân en bezoekers op het gebied van cultuur willen bieden: kunst en cultuur op verschillende niveaus bereikbaar en dichtbij (gelaagd en in samenhang), zodat

talent zich kan ontplooiën en cultuur een wezenlijke bijdrage levert aan het woon - en werkklimaat in de provincie. We willen dat Fryslan een inspirerend productie klimaat krijgt dat nationaal en internationaal opvalt.

Cultuurhistorie en onze identiteit is een belangrijke inspiratiebron voor nieuwe uitingen van kunst en cultuur. Naast de aandacht voor Friese cultuur, willen we verder kijken naar alles wat op cultureel gebied in de provincie gebeurt ook als dit geen directe link heeft met het Fries eigene. We willen Friesland profileren als een regio met ruimte voor kunstenaars van binnen en buiten de provincie. De ruimtelijke kwaliteit speelt hierbij een belangrijke rol.

Wat is daar voor nodig

Een gunstig vestigingsklimaat voor kunstenaars, een inspirerend productieklimaat en ruimtelijke kwaliteit

Wat gaan we daar voor doen

- Lân en wetter as podium: Wij bieden ons landschap als podium het gaat hierbij over de ruimtelijke kwaliteit die tot uiting komt in de architectuur, landschapsvisies en infrastructuurele projecten. Wij willen het mogelijk maken kunstenaars wereldwijd uit te nodigen hier te komen om mooie producties te maken. Met de enorme rijkdom aan landschappen kunnen we kunstenaars uit binnen en buitenland uitnodigen met het aanbod: kies je natuurlijke decor en speel er mee. Daarnaast werken we met "lân en wetter" als basis werken we aan een internationale Friese festival kalender koersend naar 2013.
- Brûzje troch kultuer: Creativiteit lokt innovatie uit. Wij bieden een gunstig klimaat voor een intensivering van de relaties tussen wetenschap, economie en cultuur zodat dit kan leiden tot verrassende nieuwe toepassingen.
- Virtuele Stad: we creëren op het net een virtuele weergave van cultureel Friesland. We denken hierbij aan een artistieke invulling. Voor de virtuele vormgeving profilerende Fryslan als de regio met een dynamische creatieve economie met veel nieuwe media bedrijven, vormgevers en aanverwante bedrijfstakken die midden in Europa staat. Door opleidingen, bedrijven en kunst aan elkaar te koppelen creëren we bovendien een vruchtbare bodem voor het ontstaan van nieuwe bedrijvigheid. In de virtuele presentatie laten al het mooie en bijzondere van Fryslan zien op cultureel gebied. Ook alle projecten die de komende jaren gerealiseerd worden, maken we zichtbaar in deze presentatie zoals in een Culturele Caravaan.

Cultuurtoerisme en bezinningstoerisme

Binnen het toeristisch-recreatieve beleid is er speciale aandacht voor cultuurtoerisme en bezinningstoerisme. De belangstelling daarvoor neemt bij toeristen en recreanten toe. Van belang is om het cultuurhistorische erfgoed hierbij optimaal in beeld te brengen en te vermarkten.

Voor cultuurtoerisme is verder het provinciale speerpunt met betrekking tot de promotie van de Elfsteden van belang op basis van het programma Fryslân Toeristische Topattractie in Nederland.

Een andere actie is de het streven naar de ontwikkeling van een Stichting Friese VVV met dienstencentrum met ondermeer productontwikkeling op provinciale schaal.

Binnen het pMJP (zie hierna) is een subsidieregeling waar cultuurtoeristische projecten een beroep op kunnen doen.

Voor bezinningstoerisme is een specifieke subsidieregeling geopend. Ondermeer i de relatie met het religieuze erfgoed van belang.

Een andere actie is de voordracht van de Friese Elfsteden als Unesco Werelderfgoed.

Economie

Binnen economische programma's als Efro (bv. innovatieve of startende bedrijven in leegkomende karakteristieke bebouwing) of Waddenfonds (bv. bezinningstoerisme, terpenproject) zijn mogelijkheden om cultuurhistorische projecten te honoreren.

Bijlage 2 Financieel overzicht Nota Erfgoed 2010-2014	2010	2011	2012	2013	structu- reel	Opmerkingen
Onderhoud beheer en presentatie CHK	25.000	25.000	25.000	25.000		
Terpenproject	220.000	190.000	190.000	190.000		
Subsidieregeling restauratie, onderhoud, bouwhistorisch onderzoek	92.160	92.160	92.160	92.160	392.753 11.788	incl. verschuiving structurele middelen PAM:1.080 bouwhistorisch onderzoek
Deltaplan Fryske Tsjerken	850.000	880.000	880.000	880.000		tenminste 400.000 voor restauratie en onderhoud en 80.000 voor steunfunctie Stichting Alde Fryske Tsjerken
Voorlichting, onderzoek en bescherming archeologische waarden	154.000	154.000	154.000	154.000	147.332 20.000	rijksmiddelen provinciefonds Frysk Erfskip
Ondersteuning en budgetinstellingen						
Monumentenwacht	13.251	13.251	13.251	13.251	248.669	incl. verschuiving struct. mid. vanuit Frysk Erfskip: 45.155 + 80.000 extra, zie Deltaplan
Stichting Alde Fryske Tsjerken					117.369	
Fryske Mole	9.389	9.389	9.389	9.389	114.144	
Steunpunt Monumentenzorg					68.000	rijksmiddelen provinciefonds
idem					98.053	
Stimuleren Cultuureducatie	30.000	30.000	30.000	30.000		
Programmakosten	66.200	66.200	66.200	66.200		
Totaal	1.460.000	1.460.000	1.460.000	1.460.000	1.218.108	

**Totaal incidenteel + structureel (1.460.000 + 1.218.108) =
2.678.000**